

DOI: 10.26565/2310-9513-2022-16-05
УДК 005.336:332.146:339.9

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Фат'янов Данііл Володимирович

аспірант кафедри вищої математики

й економіко-математичних методів

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

61166, м. Харків, проспект Науки, 9-А

e-mail: mister.l.l.l.d.l.l.l@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3233-9098>

Воєнні умови діяльності підприємств спричинили перегляд змісту методичного забезпечення багатьох функцій управління, зокрема оцінки. Зростає значення таких характеристик оцінки як терміновість, своєчасність, об'єктивність, наукова обґрунтованість, дієвість. Стаття присвячена формуванню оновленого методичного забезпечення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства (ЕІПП), перевагами якої є означені її характеристики. Розглянуто змістовне наповнення інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства. Предметом дослідження є оцінка ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства. Мета полягає у обґрунтуванні логіки етапів оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства, методів вирішення завдань оцінки, конкретизації очікуваних результатів. Завдання: розробити методичне забезпечення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства. Використовуються загальнонаукові методи: системний аналіз для визначення змістовної сутності ефективності використання експортно-імпортного потенціалу; методи побудови таксономічного показника розвитку та показника структурної динаміки – для визначення рівнів ефективності використання ЕІПП; регресійного аналізу, канонічного аналізу – для виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків в процесах ЕІПП. Отримано такі результати: на основі проведеного узагальнення та систематизації, обробки інформації щодо ефективності використання ЕІПП сформовано методичне забезпечення її оцінки. Висновок: розроблена структурно-логічна послідовність етапів реалізації оцінки сприяє своєчасному виявленню та усуненню проблем в управлінні експортно-імпортним потенціалом в складних умовах обмеженості діяльності підприємства.

Ключові слова: ефективність використання експортно-імпортного потенціалу, оцінка, математичні методи, оновлене методичне забезпечення, очікувані результати оцінки.

Як цитувати: Фат'янов Д.В. Методичне забезпечення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. № 16. С. 42–50. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-05>

In cites: Fatyayov D.V. (2022) Methodical provision of assessment of the efficiency of the use of the enterprise's export-import potential. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (16), P. 42–50. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-05> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. На разі діяльність промислових підприємств здійснюється в складних воєнних умовах, які її обмежують. Сучасні економічні умови діяльності підприємств залежать від воєнних дій та загроз, економічної кризи, низького платоспроможного попиту, мінімізації реальних інвесторів у вкладання коштів в Україну. В умовах війни зростає роль держави з підтримання сукупного попиту і пропозиції, ефективного перерозподілу доходів економіки. Відомі вітчизняні вчені такі як Б.М. Данилишин вважає, що збалансованість економічної системи має досягатися через потоки зовнішньої підтримки і (обов'язково) реалізацію масштабних проектів із створення нових робочих місць. Це усуватиме ризики структурної інфляції та продуктивно замикатиме грошову масу в реальному секторі економіки [2]. Тому проблеми ефективності використання експортно-імпортного потенціалу залишаються актуальними, а їх вирішення потребує терміновості та своєчасності.

Від об'єктивності оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства (ЕІПП) залежить об'єктивність та дієвість сформованих управлінських рішень з управління цим потенціалом. Сьогодні вітчизняні промислові підприємства знаходяться в обмежених умовах діяльності, тому посилюються вимоги до достовірності оцінки та аналізу як функцій управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження експортного та імпортного потенціалів підприємств приділялось багато уваги закордонними та вітчизняними вченими. Вони здійснили вагомий внесок в розвиток теоретичних і практичних засад управління експортним та імпортним потенціалами підприємств. Abbas, S. & Waheed, A. вивчали макроекономічну поведінку експортного потоку та експортний потенціал Пакистану з його двосторонніми торговими партнерами, використовуючи модель розширеної гравітації. Ці вчені запропонували модель, результати якої показують, що експорт Пакистану позитивно визначається його можливостями постачання та потенціалом попиту країни-партнера, а також розміром ринку, тоді як негативно визначається географічною відстанню [11]. Almakul Abdimotunova пропонує підхід щодо формування регіональної інноваційної експортоорієнтованої структури економіки, який ґрунтується на аналізі порівняльних переваг регіону та сучасної регіональної наукової компетенції щодо створення продукції, що користується попитом на міжнародному ринку (експортний потенціал), а також рекомендує проводити аналіз порівняльних недоліків регіону, які особливо проявляються в умовах ліквідації наслідків економічної кризи, виділення структурно перспективних галузей («регіональних полюсів

зростання») для збільшення експортного потенціалу та структурно нежиттєздатних галузей [12]. An L., Hu C., Tan Y. в своїй роботі пропонують модель для розділення прямого та непрямого впливу знижки експортного податку на інтенсивну маржу експортних продажів на рівні фірми на міжнародному рівні. Прямий вплив знижки пов'язаний зі скороченням змінних витрат фірми-експортера, тоді як непрямий вплив проявляється через підвищення регіональної заробітної плати в результаті збільшення попиту на місцеву робочу силу [13]. Deng P., Lu S., Xiao H. вивчаючи проблеми розвитку потенціалу, запропонували моделювання за допомогою структурних рівнянь (SEM) для перевірки гіпотетичної моделі стосовно портів та їхньої регіональної економіки; результати показали, що портова пропозиція позитивно вплинула на портовий попит; діяльність з доданою вартістю в порту позитивно вплинула на розвиток регіональної економіки [14]. Jackson Emerson Abraham & Jabbie Mohamed говорять, що позитивне сальдо щодо експорту і імпорту здебільшого характерно для розвинутих країн та посилюється тим фактом, що країни, що розвиваються, імпортують більше – це відображення недостатньо розвинутого стану їхнього промислового сектору, а експортують первинну продукцію з незначним додаванням вартості або без неї. Це засвідчує наявність в країнах незначної виробничої діяльності, орієнтованої на імпортозаміщення, що зробило їхнє виживання значною мірою залежними від імпорту та дуже чутливими до зовнішніх ризиків і потрясінь [15].

Вітчизняні вчені також багато уваги приділяють вирішенню проблем експортно-імпортного потенціалу, його оцінюванню; це такі вчені як Бараннік І.О. [1], Кузьмін О.Є. [3], Мазаракі А.А. [10], Малярець Л.М. [5, 16 – 18], Мельник Т.Н. [4], Отенко І.П. [5, 16, 18], Піддубна Л.І., Шестакова О.А. [6], Погорелов Ю.С. [7], Скорнякова І. В. [8] та інших. Проте проблеми формування методичного забезпечення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу не знайшли відповідного опрацювання, не зважаючи на свою важливість та необхідність в практичній діяльності підприємства.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування та формування методичного забезпечення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємств на основі інформаційно-аналітичних доробок цього потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. На основі проведеного аналізу робіт закордонних та вітчизняних вчених і практиків рекомендується методично реалізовувати оцінку ефективності використання експортно-імпортного

потенціалу в реальних умовах підприємства за одинадцять етапами.

Розуміючи оцінку як одну із основних функцій управління, яка має відповідати вимогам об'єктивності, комплексності, системності, багатокритеріальності, вимірності, порівнянності, дієвості, технологія здійснення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства має містити етапи, які б розкривали зміст означених вимог. Теоретико-методичні положення щодо оцінки діяльності підприємства розкривають та уточнюють змістовну сутність, структурно-функціональну модель ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства, категоріальний базис цієї оцінки, ознаковий простір, індикатори та критерії; багатокритеріальність в оцінці; порівняльний аналіз в оцінці; оцінку структурних змін експортно-імпортного потенціалу; інформаційно-аналітичне забезпечення; розроблення стратегій на основі результатів оцінки; удосконалення розроблення управлінського рішення на основі результатів оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства [9].

Першим етапом технології оцінки є аналіз загальної та експортно-імпортної діяльності конкретного промислового підприємства, результатом якого є перелік особливостей його діяльності (табл. 1).

Другим етапом здійснення оцінки на підприємстві є формування системи показників експортно-імпортного потенціалу та ефективності його використання. Ця система показників має задовольняти таким інформаційним та аналітичним вимогам: комплексність та повнота у об'єктивному відображенні складної структури потенціалу; вимірність, тобто показники мають бути вимірні у метричних і неметричних шкалах; ієрархічність тобто містити показники, які визначають елементарні та складні ознаки потенціалу; однорідність в динаміці, тобто вимірні в однакові терміни часу; ненадлишковість, тобто їх кількість має бути обмеженою та не дублювати інформацію; точність й достовірність вихідної інформації, на підставі якої розраховуються показники. Система показників експортно-імпортного потенціалу підприємства відображає його елементи та структуру, використання ЕІПП.

Третім етапом є формування аналітичних інструментів для здійснення оцінки ЕІПП та ефективності його використання. В даному етапі передбачається вибір аналітичних інструментів, методів для повної реалізації завдань оцінки на основі використання відповідних переваг цих інструментів та методів.

Четвертим етапом є оцінка та аналіз рівня розвитку експортно-імпортного потенціалу підприємства і його використання. Опис експортно-

імпортного потенціалу передбачає застосування ієрархічної системи елементарних та складних ознак, їх визначення здійснюється за системою частинних і інтегральних показників, які і відображують рівні розвитку відповідних ознак. Для розроблення інтегральних показників можна використовувати різні методи, а саме: адитивні, мультиплативні, метод таксономічного показника розвитку, метод показника якості Харрінгтона. Всі ці методи передбачають повну згортку системи частинних показників в одну величину. Серед означених методів розроблення інтегрального показника переваги має метод побудови таксономічного показника розвитку, оскільки він відрізняється від інших простотою, математичною обґрунтованістю, інтерпретацією шкали величини показника.

Наприклад, для оцінювання рівнів розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України в 2021 році та ефективності його використання доцільно використати системи показників, які описують їх [9]. До цієї системи увійшли такі показники як регіональні обсяги зовнішньої торгівлі послугами, експорт (y_1 , тис. дол США), регіональні обсяги зовнішньої торгівлі послугами, імпорт (y_2 , тис. дол США), регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами, експорт (y_3 , тис. дол США), регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами, імпорт (y_4 , тис. дол США), чистий дохід (y_5 , млн. грн.), чистий фінансовий результат (y_6 , млн. грн.). Для оцінювання рівня розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України згідно офіційної документації Міністерства економіки слід використати такі показники як: дебіторська заборгованість (x_1 , млн. грн.), кредиторська заборгованість (x_2 , млн. грн.), загальна вартість активів (x_3 , млн. грн.), власний капітал (x_4 , млн. грн.), середньооблікова кількість працюючих (x_5 , тис. осіб), заборгованість із виплати заробітної плати (x_6 , млн. грн.) [18]. Використавши метод побудови таксономічного показника розвитку, рівні розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України в 2021 році (I_p) та ефективності його використання (I_e) наведено на рис. 1.

Отже, в Закарпатській області максимальні рівні в Україні розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору та ефективності його використання. Високі рівні розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору та ефективності його використання в Київській, Одеській, Харківській, Дніпропетровській областях, хоча спостерігається розрив в цих рівнях. Низькі рівні розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єк-

Таблиця 1

Логіка етапів оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу

Етапи оцінки та завдання	Методи вирішення завдань	Очікувані результати
1	2	3
1. Аналіз загальної та експортно-імпортної діяльності промислового підприємства		
Аналіз діяльності підприємства та його експортно-імпортної діяльності	Методи економічного аналізу	Перелік особливостей діяльності конкретного промислового підприємства
2. Формування системи показників оцінки експортно-імпортного потенціалу та ефективності його використання		
Обґрунтування системи показників, яка відображає елементи та структуру експортно-імпортного потенціалу підприємства, його використання	Методи аналізу та синтезу	Система показників експортно-імпортного потенціалу підприємства, яка відображає його елементи та структуру, використання ЕІПП
3. Формування аналітичних інструментів для здійснення оцінки ЕІПП, його використання		
Вибір аналітичних інструментів для здійснення оцінки ЕІПП, його використання	Методи аналізу та синтезу	Склад аналітичних інструментів оцінки ЕІПП та його використання
4. Оцінка та аналіз рівня розвитку експортно-імпортного потенціалу підприємства та його використання		
Визначення рівня розвитку експортно-імпортного потенціалу та його використання	Метод побудови таксономічного показника розвитку	Інтегральні показники рівня розвитку ЕІПП та його використання
5. Оцінка структурної динаміки ЕІПП та його використання		
Визначення структурної динаміки на основі обчислення інтегральних показників	Метод побудови інтегрального показника структурної динаміки	Інтегральний показник рівня структурної динаміки ЕІПП та його використання
6. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на рівень використання ЕІПП		
Визначення факторів зовнішнього середовища, які впливають на рівень використання ЕІПП	Багатофакторний регресійний аналіз	Перелік факторів зовнішнього середовища, які впливають на рівень використання ЕІПП
7. Оцінка впливу факторів внутрішнього середовища на рівень ефективності використання ЕІПП		
Визначення факторів внутрішнього середовища, які впливають на рівень використання ЕІПП	Багатофакторний регресійний аналіз	Перелік факторів внутрішнього середовища, які впливають на рівень використання ЕІПП
8. Оцінка оптимальних значень показників ефективності використання ЕІПП		
Визначення оптимальних значень показників ефективності використання ЕІПП	Багатокритеріальна оптимізаційна задача	Оптимальні значення показників ефективності використання ЕІПП
9. Прогнозування показників ефективності використання ЕІПП		
Визначити прогноз значень показників ефективності використання ЕІПП	Криві зростання	Прогнозні значення показників ефективності використання ЕІПП
10. Оцінка резервів підвищення ефективності використання ЕІПП		
Визначення резервів ефективного використання ЕІПП	Порівняльний аналіз з прогнозними та оптимальними значеннями показників	Перелік резервів ефективного використання ЕІПП
11. Формування стратегії ефективного використання ЕІПП		
Визначення стратегії ефективного використання експортно-імпортного потенціалу підприємства	Стратегічний аналіз, економічний аналіз	Програма заходів щодо підвищення ефективності використання ЕІПП

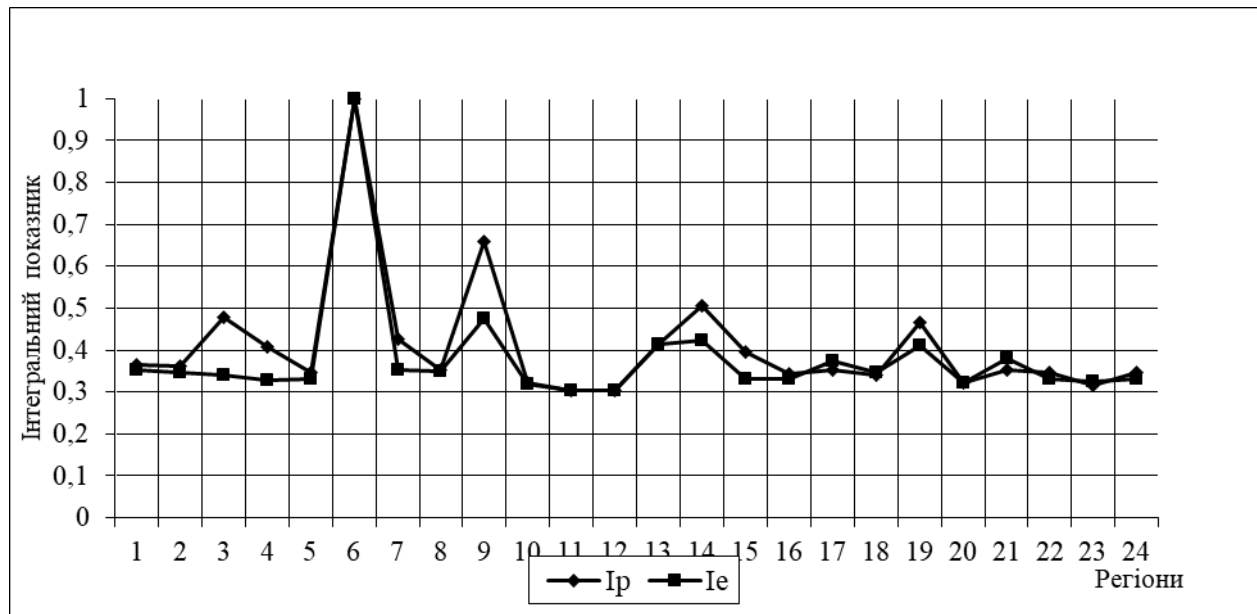

Рис. 1. Рівні розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України в 2021 році (I_p) та ефективності його використання (I_e),

де 1 – Вінницька; 2 – Волинська; 3 – Дніпропетровська; 4 – Донецька; 5 – Житомирська; 6 – Закарпатська; 7 – Запорізька; 8 – Івано-Франківська; 9 – Київська; 10 – Кіровоградська; 11 – Луганська; 12 – Львівська; 13 – Миколаївська; де 14 – Одеська; 15 – Полтавська; 16 – Рівненська; 17 – Сумська; 18 – Тернопільська; 19 – Харківська; 20 – Херсонська; 21 – Хмельницька; 22 – Черкаська; 23 – Чернівецька; 24 – Чернігівська.

тів господарювання державного сектору та ефективності його використання в Кіровоградській, Луганській, Львівській, Донецькій, Житомирській областях.

П'ятим етапом є оцінка структурної динаміки ЕІПП та його використання. Оцінка динаміки структурних змін експортно-імпортного потенціалу передбачає аналіз динамічних рядів показників, що відображають його елементний стан та обґрунтування еталонного співвідношення порядків темпів їх змін. Порівнюючи два рангових упорядкування – фактичне та еталонне, можна отримати узгодженість в динаміці розвитку експортно-імпортного потенціалу. Інтегральний коефіцієнт обчислюється на основі коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена та Кенделла [5].

Шостим етапом є оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на рівень використання ЕІПП. Рекомендовано вплив факторів зовнішнього середовища визначати за допомогою обчислення багатфакторної регресійної моделі, а латентні фактори виявляти – на основі застосування методу багатовимірного статистичного аналізу – факторного аналізу.

Сьомий етап передбачає оцінку впливу факторів внутрішнього середовища на рівень ефективності використання ЕІПП. Цю оцінку рекомендовано здійснити також за допомогою багатфакторного

регресійного аналізу, динамічних економетричних моделей із лаговими змінними, багатовимірним факторним та канонічним аналізом. Для управління розвитком і ефективним використанням ЕІПП необхідно знати найбільш впливові фактори внутрішнього середовища, які вказують шляхи підвищення цих рівнів та внутрішні резерви використання потенціалу.

Оцінювання та аналіз взаємозв'язку між експортно-імпортним потенціалом та ефективністю його використання, визначення елементів, які найтісніше взаємозв'язані на основі використання методів багатфакторного статистичного аналізу, а саме факторного аналізу та канонічних кореляцій. Метод канонічних кореляцій дозволяє визначити взаємозв'язок між двома системами випадкових величин, що описують два стани, або дві складні ознаки, або два процеси. Завдяки визначеному рейтингу взаємозв'язку показників складових експортно-імпортного потенціалу можна визначити механізм причинно-наслідкових взаємозв'язків у системі показників, що описують увесь цей потенціал різних суб'єктів господарювання в економіці різного рівня управління. Наприклад, математичні моделі канонічного аналізу взаємозв'язку розвитку експортно-імпортного потенціалу суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України в 2021 році та ефективності його використання такі:

$$r_{U_1V_1} = 0,9999, \quad p - \text{value} = 0,000;$$

$$\begin{cases} U_1 = 0,024y_1 + 0,008y_2 + 0,006y_3 - 0,018y_4 + 1,144y_5 - 0,167y_6, \\ V_1 = 0,667x_1 - 0,118x_2 + 0,278x_3 - 0,097x_4 + 0,267x_5 + 0,006x_6; \end{cases}$$

$$r_{U_2V_2} = 0,984, \quad p - \text{value} = 0,000;$$

$$\begin{cases} U_2 = 0,12y_1 - 1,368y_2 - 0,096y_3 + 0,956y_4 + 5,454y_5 - 5,23y_6, \\ V_2 = 8,867x_1 - 20,4x_2 + 39,336x_3 - 31,843x_4 + 3,68x_5 + 0,574x_6; \end{cases}$$

$$r_{U_3V_3} = 0,933, \quad p - \text{value} = 0,000;$$

$$\begin{cases} U_3 = -2,4y_1 + 2,635y_2 + 0,228y_3 + 3,578y_4 - 4,699y_5 + 0,79y_6, \\ V_3 = -13,71x_1 - 9,31x_2 + 34,28x_3 - 12,203x_4 + 0,49x_5 + 0,89x_6; \end{cases}$$

$$r_{U_4V_4} = 0,725, \quad p - \text{value} = 0,0338;$$

$$\begin{cases} U_4 = 6,47y_1 - 7,736y_2 + 1,97y_3 - 3,41y_4 + 0,294y_5 + 3,155y_6, \\ V_4 = 0,61x_1 + 103,73x_2 - 304,55x_3 + 181,63x_4 + 18,94x_5 - 0,109x_6. \end{cases}$$

Отже, всі наведені значення канонічного коефіцієнта кореляції в моделі високі, що свідчить про тісний взаємозв'язок між ідентифікованими станами експортно-імпортного потенціалу і його використанням у регіонах України в 2021 році. За рейтингом найтісніший перший взаємозв'язок, і він обумовлений взаємодією показників чистого доходу і дебіторською заборгованістю, що пояснює основне джерело формування цього доходу на регіональному рівні. Другий взаємозв'язок між системами показників обумовлений загальною вартістю активів і власним капіталом, кредиторською заборгованістю з чистим доходом та чистим фінансовим результатом; третій взаємозв'язок – між показниками загальною вартістю активів, дебіторською заборгованістю, власним капіталом і чистим доходом, регіональними обсягами зовнішньої торгівлі товарами, а саме імпортом; четвертий взаємозв'язок – між показниками загальною вартістю активів, власним капіталом, кредиторською заборгованістю і регіональними обсягами зовнішньої торгівлі послугами – імпортом, регіональними обсягами зовнішньої торгівлі послугами – експортом. Наведений рейтинг взаємозв'язків утворює механізм взаємодії двох основних процесів, що відбувалися з експортно-імпортним потенціалом суб'єктів господарювання державного сектору в регіонах України в 2021 році.

Восьмим етапом є етап оцінка оптимальних значень показників ефективності використання ЕППП на основі розв'язання багатокритеріальної оптимізаційної задачі, де в якості першого частинного критерію доцільно використати залежність рівня розвитку експортно-імпортного потенціалу від найвпливовіших факторів ефективності використання ЕППП, а якості другого ча-

стинного критерію – залежність рівня ефективності використання від цих факторів. У цій багатокритеріальній оптимізаційній задачі обмеження складають інтервали зміни значень факторів з урахуванням їхніх числових характеристик, зокрема, стандартної похибки. У результаті розв'язання цієї задачі отримують оптимальні значення показників ефективності використання ЕППП, які слід використовувати для порівняння з фактичними та визначення відхилень, що діагностують проблеми в управлінні ЕППП, резерви та напрями підвищення ефективності використання ЕППП на підприємстві.

Дев'ятим етапом є прогнозування показників ефективності використання ЕППП. Етап прогнозування необхідний для обґрунтованішого пошуку резервів ефективності та формування стратегії ефективного використання ЕППП. Процедура прогнозування рекомендується здійснювати на основі обчислення кривих зростання. Прогнозування на основі моделі кривої зростання ґрунтується на екстраполяції, що є продовженням у майбутньому тенденції, яку спостерігали в минулих періодах.

Десятим етапом є оцінка резервів підвищення ефективності використання ЕППП, яку слід робити на основі порівняльного аналізу досягнутих значень показників ефективності з прогнозними та оптимальними значеннями цих показників.

Одинадцятим етапом оцінки – формування стратегії ефективного використання ЕППП, також ґрунтується на прогнозних та оптимальних значеннях цих показників.

Отже, на основі означеної логіки оцінки ефективності використання ЕППП, яка складається з етапів, наведених у таблиці, забезпечується комплексне та дієве управління ним.

Висновок. Новим в розробленому методичному забезпеченні оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу промислового підприємства є повнота реалізації функцій оцінки через змістовну суть етапів її реалізації, конкретизації методів вирішення завдань кожного етапу та очікуваних результатів. Запропонована логіка оцінки ефективності використання експортно-ім-

портного потенціалу промислового підприємства має переваги за об'єктивністю, науково обґрунтованістю, дієвістю. Практична спрямованість цієї технології спирається саме на сформовану структурно-логічну послідовність етапів її реалізації, що сприяє своєчасному виявленню та усуненню проблем в управлінні цим потенціалом в складних економічних умовах діяльності підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бараннік І.О. Обґрунтування базису понять сучасної змістовної суті експортно-імпортного потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2015. № 11 (454). С. 33 – 38.
2. Данилишин Б.М. Економічні трансформації у період воєнного стану: тактика еволюціонізму і модернізму. *Економіка України*. 2022. № 10 (731). С. 3 – 14.
3. Кузьмін О. Є. Планування, організування та мотивування зовнішньо-економічної діяльності / О. Є. Кузьмін, А. О. Босак, Р. З. Дармиць. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. 324 с.
4. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. *Міжнародна економічна політика*. 2008. Вип. 1-2. С. 241–271.
5. Моніторинг експортно-імпортного потенціалу та ефективності його використання : монографія / Л. М. Малярець, В. І. Отенко, І. П. Отенко та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 171 с.
6. Піддубна Л.І., Шестакова О.А. Експортний потенціал підприємства: сутність і системні імперативи формування і розвитку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 223-229.
7. Погорелов Ю. С., Лейко К. А. Шляхи розвитку соціально-економічного потенціалу підприємства. *Економіка і регіон*. 2015. № 6. С. 53–68.
8. Скорнякова І. В. Експортний потенціал обробної промисловості України: управління процесом формування : монографія. Київ : Наук. світ, 2006. 175 с.
9. Фат'янов Д.В. Теоретичні положення оцінки ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 23-32.
10. Управління експортним потенціалом України: монографія / А. А. Мазаракі, В. В. Юхименко, О. П. Гребельник та ін. Київ : КНТЕУ, 2007. 210 с.
11. Abbas, S., Waheed, A. Pakistan's potential export flow: The gravity model approach. *The Journal of Developing Areas*, Vol, 49, Issue 4, pp. 367-378.
12. Abdimomynova A. Development Factors of Export Potential of the Region: Capabilities in Minerals and Infrastructure Sector. *Academy of Strategic Management Journal*, Vol, 17, Issue 3, pp. 49-56.
13. An L., Hu C., Tan Y. Regional effects of export tax rebate on exporting firms: Evidence from China. *Review of International Economics*, Vol. 25(4), pp. 774-798.
14. Deng P., Lu S., Xiao H. Evaluation of the relevance measure between ports and regional economy using structural equation modelling. *Transport Policy*, Vol. 27, pp. 123-133.
15. Jackson E. A., Jabbie M. Import Substitution Industrialization [ISI]: An approach to Global Economic Sustainability. MPRA, University Library of Munich, (Germany).
16. Malyarets L., Otенko I. Modeling of export-import potential. *Modern management review*. 2019. Vol. XXIV, 26 (3/2019). p. 51-61.
17. Malyarets L. Barannik I., Zhukov A. Mathematical tools for monitoring export-import capacity of Ukrainian industrial enterprises. *Proceedings of the International Congress on Business and Marketing* 29.11.2018 - 01.12.2018. Istanbul. Maltepe University. p. 260–273.
18. Malyarets L. M., Otенko V.I., Otенko I.P., Fatyanov D. Monitoring the development of the export and import potential of the regions. *Montenegrin Journal of Economics*. 2022. Vol. 18, No. 2, p. 39-50.

Стаття надійшла до редакції 12 листопада 2022 р.

Стаття рекомендована до друку 15 грудня 2022 р.

Daniil Fatyanov, Post-graduate student of Phd of Department, of Higher Mathematics, Economic and Mathematical Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, 61166, Kharkiv, Nauky avenue, 9-A, e-mail: mister.l.l.d.l.l.l@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3233-9098>

METHODICAL PROVISION OF ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF THE USE OF THE ENTERPRISE'S EXPORT-IMPORT POTENTIAL

The military conditions of the enterprises caused a review of the content of methodical support of many management functions, in particular evaluation. The importance of such assessment characteristics as urgency, timeliness, objectivity, scientific justification, effectiveness is increasing. The article is devoted to the formation of updated methodical support for evaluating the efficiency of using the export-import potential of the enterprise (EIPE), the advantages of which are its specified characteristics. The content of the information and analytical support for the evaluation of the effectiveness of the use of the export-import potential of the enterprise is considered. The subject of the study is the assessment of the efficiency of using the export-import potential of the enterprise. The goal is to substantiate the logic of the stages of evaluating the efficiency of using the export-import potential of the enterprise, methods of solving evaluation tasks, specifying expected results. The task: to develop methodological support for assessing the efficiency of using the export-import potential of the enterprise. General scientific methods are used: system analysis to determine the meaningful essence of the efficiency of using the export-import potential; methods of constructing a taxonomic indicator of development and an indicator of structural dynamics - to determine the levels of efficiency of the use of the EIPE; regression analysis, canonical analysis - to identify cause-and-effect relationships in EIPE processes. The following results were obtained: on the basis of the conducted generalization and systematization, processing of information regarding the effectiveness of the use of EIPE, a methodical support for its evaluation was formed. Conclusion: the developed structural and logical sequence of assessment implementation stages contributes to the timely identification and elimination of problems in the management of export-import potential in difficult conditions of limited enterprise activity.

Keywords: *efficiency of use of export-import potential, assessment, mathematical methods, updated methodological support, expected assessment results.*

REFERENCES

1. Barannik I.O. (2015). Obgruntuvannya bazusy ponyat suchasnoyi suti eksportno-importnogo potentsialu pidpruemstva. *Biznes Inform*, 11 (454), 33 – 38. (in Ukrainian)
2. Danilishin B.M. (2022). Ekonomichni transformatsii u period voennogo stanu; taktuka evolyutsionizmy I modernizmy. *Ekonomika Ukrainu*. 10 (731). 3 – 14.
3. Kuzmin O.E., Bosak A.O., Darmiys R.Z. (2009). Planuvannya, organizuvannya ta motuyvannya zovnishno-ekonomichnoi diyalnosti. Lviv : Vud-vo Nats. Un-tu "Lvivska politehnika". 324. (in Ukrainian)
4. Melnuk T. (2008). Eksportnyy potentsial Ukrainu : metodologiy otsinku ta analiz. *Mizhnarodna ekonomichna politika*. 1-2, 241–271. (in Ukrainian).
5. Monitoring export-importnogo potential ta effektivnosti yogo vukorustannya: monografia / L.M. Malyarets, V.I. Otenko, I.P. Otenko ta in. Kharkiv : KHEU im. S. Kuzneta, 2022. 171 c.
6. Piddubna L.I., Shestakova O.A. (2012). Eksportnyy potentsial pidpruemstva: sutnist I sistemni imperatuvu formuvannya I rozvutku. *Visnuk ekonomiku transport i promuslovosti*. 37, 223-229. (in Ukrainian).
7. Pogorelov Yu.S., Leyko K.A. (2015). Shlyahu rozvutqu sotsialno-ekonomichnogo potentsialu pidpruemstva. *Ekonomika i region*. 6, 53–68. (in Ukrainian).
8. Skorniyakova I.V. (2006). Eksportnyy potentsial obrobnoy promuslovosty Ukrainu: upravlinnya protsesom formuvannya : monografiya. Kuiv : Nauk. svit, 175.
9. Fatyanov D.V. (2020). Teoretichni polozennya otstnku effektivnostyi vukorustannya eksportno-importnogo potentsialu pidpruemstva. *Biznes Inform*. 12, 23-32. (in Ukrainian).
10. Upravlinnya expotnum potentsialom Ukrainu: monografia / A.A. Mazaraki, V.V. Yuhumenko, O.P. Grelnik ta in. Kuiv : KNTEU, 2007.
11. Abbas, S., Waheed, A. Pakistan's potential export flow: The gravity model approach. *The Journal of Developing Areas*, 49, Issue 4, 367-378.
12. Abdimomynova A. Development Factors of Export Potential of the Region: Capabilities in Minerals and Infrastructure Sector. *Academy of Strategic Management Journal*, Vol, 17, Issue 3, 49-56.

13. An L., Hu C., Tan Y. Regional effects of export tax rebate on exporting firms: Evidence from China. *Review of International Economics*, Vol. 25(4), 774-798.
14. Deng P., Lu S., Xiao H. Evaluation of the relevance measure between ports and regional economy using structural equation modelling. *Transport Policy*, Vol. 27, 123-133.
15. Jackson E. A., Jabbie M. Import Substitution Industrialization [ISI]: An approach to Global Economic Sustainability. MPRA, University Library of Munich, (Germany).
16. Malyarets L., Otenko I. (2019) Modeling of export-import potential. *Modern management review*. Vol. XXIV, 26 (3/2019). 51-61.
17. Malyarets L., Barannik I., Zhukov A. Mathematical tools for monitoring export-import capacity of Ukrainian industrial enterprises. *Proceedings of the International Congress on Business and Marketing*. 29.11.2018 - 01.12.2018. Istanbul. Maltepe University. 260-273.
18. Malyarets L. M., Otenko V.I., Otenko I.P., Fatyanov D. (2022) Monitoring the development of the export and import potential of the regions. *Montenegrin Journal of Economics*. Vol. 18, 2, 39-50.

Науковий керівник аспіранта:

Д.е.н., професор, завідувач кафедри вищої математики й економіко-математичних методів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця Малярєць Л.М.

The article was received by the editors 12.11.2022

The article is recommended for printing 15.12.2022